

ASIE k učení

Celá látka ze sešitu v sedmi kapitolách. Každá začíná obrázkovým přehledem a končí testem s otevřenými otázkami. Odpověď nejdřív řekni nahlas nebo napiš, teprve pak si ji rozklikni.

1. Projdi si infografiku

2. Přečti si „tahák“ na zapamatování

3. Odpovídej v testu bez koukání

4. Co umíš, odškrtni „Umím“

KAPITOLA 1

Asie v číslech, hranice a regiony

Největší a nejlidnatější světadíl. Kde končí a jak se dělí na šest oblastí.

Největší světadíl na světě

44,5 mil.
km²

30 % veškeré souše na Zemi

Nejlidnatější světadíl na světě

4,9 mld. lidí

60 % světové populace

■ Hranice Asie

Afrika

Suezský průplav & Rudé moře

Severní Amerika

Beringův průliv

Oceány

Indický, Tichý a Severní ledový oceán

EVROPA – KOMPLIKOVANÁ HRANICE (JDI OD SEVERU K JIHU)

východní úpatí Uralu → řeka Emba → severní a západní pobřeží Kaspického moře
→ Kumomanyčská propadlina → Azovské moře → Černé moře →
úžiny Bospor a Dardanely

■ Jak se Asie dělí

Podle fyzickogeografických podmínek

litosférické desky, pohoří, řeky

Podle společenských podmínek

náboženství, kultura, jazyk, hospodářství

■ Šest regionů (zhruba jak leží na mapě)

Severní Asie

- drsné klima – velké rozdíly mezi zimou a létem
- hodně tajgy
- permafrost (trvale zmrzlá půda)
- nízká hustota zalidnění
- hodně zemního plynu, ropy, uhlí
- těžba dřeva (spousta lesů)

Střední Asie

- velké teplotní rozdíly
- pouště, polopouště, stepi (sucho)
- hodně islámu
- pastevectví, těžba fosilních paliv
- **aridita** = oblast s malým množstvím srážek

Východní Asie

- hlavní ekonomické jádro
- Čína, Japonsko, Jižní Korea

Jihozápadní Asie

- křižovatka tří světadílů
- hodně nestabilní oblast (hodně konfliktů)
- kolébka tří hlavních monoteistických náboženství:

Jižní Asie

- oblast na indické litosférické desce – **jasně definovaná**
- výrazný vliv monzunů
- obří hustota zalidnění
- hinduismus a islám

Jihovýchodní Asie

- výrazná tektonická aktivita
- ostrovy v Pacifiku v ohnivém kruhu
- spousta různých náboženství a etnik

křesťanství, židovství,
islám

Tahák

30 – 60: Asie má 30 % souše, ale 60 % lidí. Lidí je tam „dvakrát víc, než by odpovídalo rozloze“.

Hranice s Evropou: „Určitě Emu Kaspar Koupil Azbuku, Četl Bez Dozoru“ = Ural, Emba, Kaspické m., Kumomanyčská propadlina, Azovské m., Černé m., Bospor, Dardanely.

JZ Asie = 3 + 3: křižovatka 3 světadílů a kolébka 3 náboženství.

■ Test – kapitola 1

1 Jakou rozlohu má Asie a kolik procent souše to je?

2 Kolik lidí žije v Asii a jaký je to podíl světové populace?

3 Co odděluje Asii od Afriky?

4 Co odděluje Asii od Severní Ameriky?

5 Které tři oceány omývají Asii?

6 Popiš postupně hranici mezi Asií a Evropou.

7 Podle jakých dvou hledisek se Asie dělí a co do nich patří?

8 Jmenuj šest vlastností Severní Asie.

9 Co je permafrost?

10 Co je aridita a ve kterém regionu Asie je typická?

11 Čím se lidé ve Střední Asii živí a jaké náboženství tam převládá?

12 Proč se Jihozápadní Asii říká křižovatka a která tři náboženství tam vznikla?

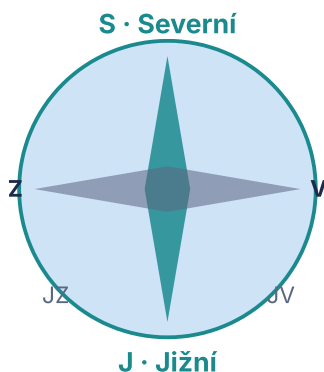
13 Na které litosférické desce leží Jižní Asie a co ji dále charakterizuje?

14 Proč je Jihovýchodní Asie tektonicky aktivní a jaká je tam společnost?

15 Co je Východní Asie z hospodářského pohledu a které státy k ní patří?

Členitost pobřeží

Poloostrovy, ostrovy a moře podle světových stran.

Severní pobřeží

Severní mořská cesta

POLOOSTROVY

Tajmyr · Jamal · Gydanský · Čukotský

OSTROVY

Nová země · Severní země · Novosibiřské ostrovy · Wrangelův ostrov

MĚLKÁ OKRAJOVÁ MOŘE

Laptěvů · Karské · Východosibiřské – **9–10 měsíců v roce pokrytá ledem**

ÚSTÍ VELKÝCH ŘEK

Ob · Lena · Jenisej

Východní pobřeží

POLOOSTROVY

Kamčatka · Korejský

SPORNÉ OSTROVY

Tchaj-wan · Kurily (Rusko × Japonsko)

Rozhraní litosférických desek → **hlubokomořské příkopy**

Jihovýchodní pobřeží a Malajské souostroví

POLOOSTROVY

Zadní Indie · Malajský

MALAJSKÉ SOUSTROVÍ – NEJROZSÁHLEJŠÍ NA SVĚTĚ

- **Velké Sundy:** Sumatra, Jáva, Borneo, Celebes
- Malé Sundy
- Filipíny

Wallaceova linie oddělila rostliny a zvířata Asie od Austrálie.

Oblast, kde se potkávají světové obchodní trasy (**Singapur**).

Jižní a jihozápadní pobřeží

POLOOSTROVY

Přední Indie · Arabský · Malá Asie

OSTROVY

- Cejlon (stát Srí Lanka)
- Maledivy (souostroví)
- Kypr (politicky Evropa)

Na rozdíl od východu jsou Arabský poloostrov a Přední Indie součástí prastaré **Gondwany**.

Hormuzským průlivem se převládá **ropa**.

Tahák

Sever – poloostrov: „Tři Jeleni Galopují Čukotkou“ = Tajmyr, Jamal, Gydanský, Čukotský.

Sever – moře od západu: Karské → Laptěvů → Východosibiřské. Ledu je tam skoro celý rok (9–10 měsíců).

Velké Sundy = „SJBC“: Sumatra, Jáva, Borneo, Celebes.

Jih = Gondwana (prastarý kontinent), **východ = příkopy** (desky se srážejí).

■ Test – kapitola 2

- 1 Které tři poloostrovky leží na jižním a jihozápadním pobřeží?

2 Které tři ostrovy patří k jižnímu a jihozápadnímu pobřeží?

3 Jaký stát leží na Cejlonu a co je zvláštního na Kypru?

4 Čím se Arabský poloostrov a Přední Indie liší od východu Asie?

5 Proč je důležitý Hormuzský průliv?

6 Jak se jmenuje lodní trasa podél severního pobřeží?

7 Vyjmenuj čtyři poloostrovy severního pobřeží.

8 Vyjmenuj čtyři ostrovy (souostroví) severního pobřeží.

9 Která mělká okrajová moře jsou na severu a jak dlouho jsou pod ledem?

10 Které tři velké řeky ústí na severním pobřeží?

11 Které poloostrovy leží na východním pobřeží?

12 Které ostrovy na východě jsou sporné a kdo se přetahuje o Kurily?

13 Proč jsou u východního pobřeží hlubokomořské příkopy?

14 Které poloostrovy leží na jihovýchodě?

15 Z čeho se skládá Malajské souostroví a čím je výjimečné?

16 Které čtyři ostrovy tvoří Velké Sundy?

17 Co je Wallaceova linie?

18 Které město na jihovýchodě je místem, kde se potkávají světové obchodní trasy?

Pohoří a povrch

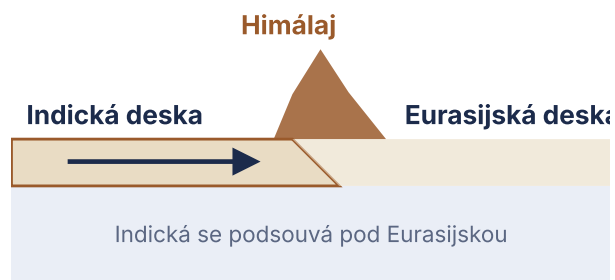
Nejvyšší světadíl. Hory vznikají tlakem litosférických desek.

Průměrná nadmořská výška · nejvyšší na světě

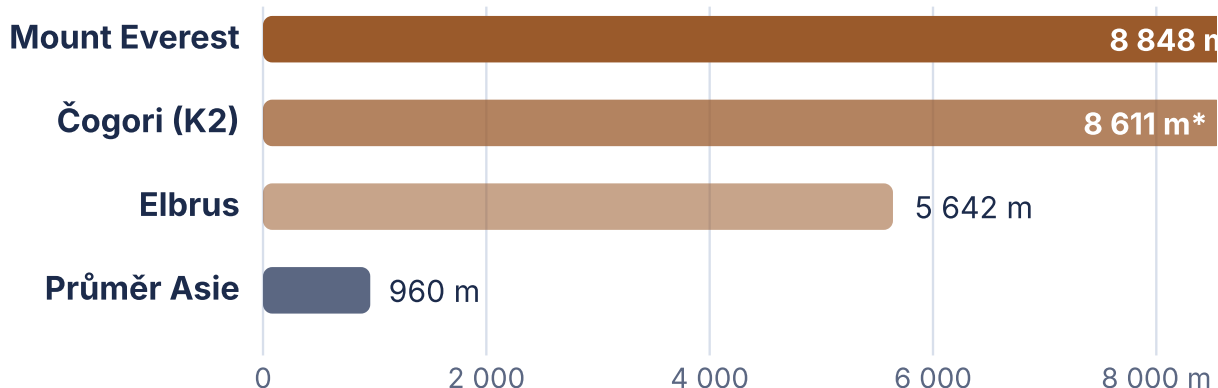
960 m n. m.

Proč? Kvůli **Tibetské náhorní plošině**.

Jak vznikají asijská pohoří

Výšky na stejném měřítku

* Výška Čogori v sešitě není, je doplněná pro představu. Stačí vědět, že je to **druhá nejvyšší hora světa**.

Tichomořský ohnivý kruh

sopky, příkopy, ostrovní oblouky

Prastaré štíty

- Sibiřský štít
- Arabský štít (Dekánská plošina)

Pamír

- pohoří (malá oblast)
- střed asijských velehor
- „**Střecha světa**“

Himálaj

- nejvyšší pohoří světa
- Mount Everest (8 848 m n. m.)
- klimatická bariéra

Kavkaz

- nejvyšší hora Elbrus (5 642 m n. m.)

Karákoram

- pásmové pohoří
- druhá nejvyšší hora světa: **Čogori**

Kchun-lun-šan & Ťan-šan

- ohraničují pánve (bezodtoké)
- „**Nebeske hory**“

Hindúkuš

- bariéra mezi Afghánistánem a Pákistánem

Elburz & Zagros

- dvojice pohoří tvořící přirozené severní a západní ohraničení **Íránské vysočiny**

Taurus & Pontské pohoří

- vymezují ze severu a z jihu **Anatolskou plošinu** v Malé Asii

Pozor na sešit: Dekánská plošina leží v Indii, takže patří k **Indickému** štítu. Ověř si u učitele, jestli v zápisu nemá být „Indický štít (Dekánská plošina)“. Nadpis „štítý“ v sešitě je špatně čitelný, jde o prastaré (prahorní) štíty.

Tahák

Dvojice pohoří: Elburz + Zagros hlídají **Írán**. Taurus + Pontské hlídají **Turecko** (Anatolii).

Ťan-šan = „Nebeske hory“ (šan = hory).

Pamír = **střecha**, **Himálaj** = **zed'** (klimatická bariéra), **Hindúkuš** = **plot** mezi Afghánistánem a Pákistánem.

■ Test – kapitola 3

1 Jaká je průměrná nadmořská výška Asie a proč je tak vysoká?

2 Jak vznikají hlavní asijská pohoří?

3 Co najdeme v Tichomořském ohnivém kruhu?

4 Které štíty máš v zápisu?

5 Co je Pamír a jak se mu přezdívá?

6 Napiš tři fakta o Himálaji.

7 Jak se jmenuje nejvyšší hora Kavkazu a jak je vysoká?

8 Ve kterém pohoří je druhá nejvyšší hora světa a jak se jmenuje? Jaký je to typ pohoří?

9 Která dvě pohoří ohraničují bezodtoké pánve a kterému se říká „Nebeské hory“?

10 Mezi kterými státy tvoří bariéru Hindúkuš?

11 Co tvoří pohoří Elburz a Zagros?

12 Co vymezují pohoří Taurus a Pontské pohoří?

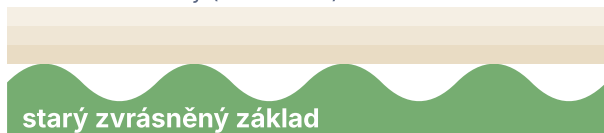
Nížiny

Asie nemá jedno centrální jádro. Nížiny se dělí na tři typy podle vzniku.

■ Jak Asie vznikla

- nemá jedno centrální jádro (centrální štít)
- formovala se **spojováním štítů v prekambriu**
- štíty: **Sibiřský** **Čínský** **Indický**
- většina nížin leží tam, kde byl **starý zvrásněný základ překryt horizontálně uloženými mladšími usazeninami**

mladší usazeniny (vodorovně)

■ Dva důležité pojmy

Kryptodeprese = sníženina, která leží částečně pod úrovní mořské hladiny (např. Kaspická nížina).

hladina moře 0 m

Mořská transgrese = zvednutí hladiny moře, zaplavení pevniny a ústup vody zpět.

■ Tři typy nížin

1. Tektonické a platformní roviny

- vznikly na starých platformách a v klesajících tektonických pánvích
- usazování materiálu v **duhohorách a třetihorách**

2. Aluviální nížiny v tektonických prohlubních

- čelní hlubiny, které byly postupně zasypány **fluviálními (říčními) nánosy**

3. Nížiny s dominantním eolickým podložím

- **eolický** = větrný
- podklad tvoří spraše

Západosibiřská rovina (nížina)

- klesající pánev
- usazeniny mocné až **3–4 km**
- hodně ropy a zemního plynu
- permafrost

Turanská nížina

- pozůstatek pravěkého oceánu **Tethys**
- povrch tvořen pozůstatky mořského dna (a větrem)
- pouště **Karakum & Kyzylkum**

Kaspická nížina

- částečně leží pod úrovní mořské hladiny = **kryptodeprese**

Severosibiřská nížina

- formovaná **zaledněním a mořskou transgresí**

TYP 2 · ALUVIÁLNÍ (ŘÍČNÍ) NÍŽINY

Indogangská nížina

- původní mořský záliv byl zasypán materiálem z hor
- tektonicky nestabilní (naráží tam litosférická deska)
- hodně úrodná a zalidněná
- podél řek **Ganga & Indus**
- u Himálaje

Mezopotámská nížina

- tektonická propadlina mezi **Arabským štítem a Zagrosem**
- vyplňována štěrky a písky říčního původu
- od pradávna osídlená

Nížina Mekongu

- v Zadní Indii
- okolo řeky Mekong
- intenzivní pěstování **rýže** (díky říčním nánosům)

TYP 3 · EOLICKÉ (VĚTRNÉ) NÍŽINY

Velká čínská nížina

- základ tvoří **spraše** (jemné prachovité sedimenty)
- řeky spraše přepravily a zarovnaly
- řeky **Jang-c'-ťiang a Chuang-che**
- úrodné půdy

Mandžuská nížina

- podobná Velké čínské nížině
- kvůli mrazu není půda tak úrodná

Tahák

Tři typy = deska, řeka, vítr. 1 tektonické (staré desky a pánve), 2 aluviální (zasypala je řeka), 3 eolické (navál vítr spraš).

Typ 1 – „ZTKS“: Západosibiřská, Turanská, Kaspická, Severosibiřská.

Typ 2 – „Indie, Irák, Indočína“: Indogangská, Mezopotámská, Mekong.

Typ 3 – Čína a Mandžusko. Krypto = skrytá: Kaspická nížina „schovaná“ pod hladinou.

■ Test – kapitola 4

1 Má Asie jedno centrální jádro? Jak se formovala a ze kterých štítů?

2 Kde leží většina asijských nížin?

3 Vyjmenuj tři typy nížin.

4 Kde vznikly tektonické a platformní roviny a kdy se v nich usazoval materiál?

5 Napiš čtyři fakta o Západosibiřské rovině.

6 Pozůstatkem čeho je Turanská nížina a které pouště tam leží?

7 Co je kryptodeprese a kde ji v Asii najdeme?

8 Čím byla formovaná Severosibiřská nížina? Vysvětli pojem mořská transgrese.

9 Jak vznikly aluviální nížiny?

10 Napiš pět faktů o Indogangské nížině.

11 Mezi čím leží Mezopotámská nížina a čím je vyplněná?

12 Kde leží nížina Mekongu a co se tam pěstuje? Proč se tam daří?

13 Co znamená „eolický“ a co je spraš?

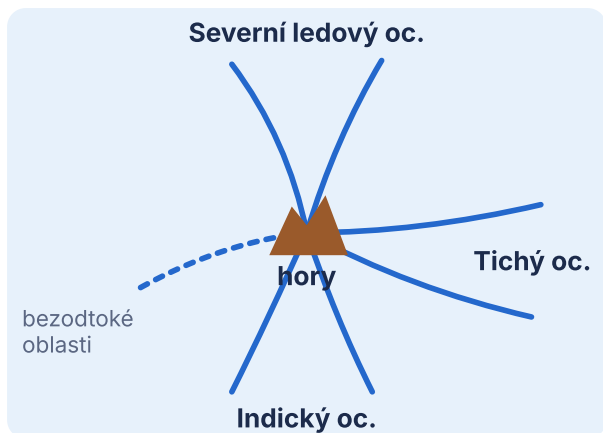
14 Které řeky protékají Velkou čínskou nížinou a co udělaly se sprašemi?

15 Proč není Mandžuská nížina tak úrodná jako Velká čínská?

Vodstvo Asie

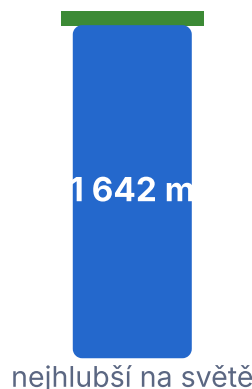
Řeky tečou z hor do všech stran. Hodně území ale do moře neodtéká vůbec.

■ Paprscité uspořádání řek

Uspořádání je paprscité kvůli horám. V Asii je hodně **bezodtokých oblastí**.

■ Bajkal – rekordman

■ Tři úmoří a jejich režimy

Úmoří Severního ledového oceánu

❄ sněhový režim

Řeky: Ob, Lena, Jenisej, Irtyš

- tok od jihu k severu
- na jaře roztává sníh na horních tocích dříve než dole → řeky se **vylévají**

Úmoří Tichého oceánu

monzunový režim Pacifiku

Řeky: Amur, Chuang-che (Žlutá řeka), Jang-c'-ťiang (Dlouhá řeka), Mekong

- rozkolísanost průtoků způsobená **letním asijským monzunem**

Úmoří Indického oceánu

kombinovaný režim

Řeky: Indus, Ganga, Brahmaputra, Iravádí, Eufrat, Tigris

- na jaře syceny **táním ledovců**, v létě se přidávají **monzunové lijáky**

■ Bezodtoké oblasti Střední Asie

Řeky: Amudarja, Syrdarja, Tarim, Jordán

- ztrácejí vodu vypařováním a vsakováním
- tvoří slepá ramena nebo úplně vysychají

■ Asijská jezera – 2 typy

Tektonická

vytvořená silou z nitra Země (v sešitě „silou jádra“)

Bajkal

Issyk-kul

Mrtvé moře

Druhý typ

pozůstatky po ledovcích, zbytky pravěkých moří

Aralské

Urmijské

Kaspické moře

V sešitě druhý typ nemá název. Zeptej se, jak se mu říká, a dopiš si ho.

Tahák

Sever „OLJI“: Ob, Lena, Jenisej, Irtyš. Sníh, tečou na sever, na jaře povodně.

Tichý „AŽDM“: Amur, Žlutá (Chuang-che), Dlouhá (Jang-c'-ťiang), Mekong. Monzun.

Indický = 3 dvojice: Indus + Ganga, Brahmaputra + Iravádí, Eufkrat + Tigris. Ledovce + monzun = kombinovaný.

Bez odtoku „AST J“: Amudarja, Syrdarja, Tarim, Jordán.

■ Test – kapitola 5

1 Jaké uspořádání mají asijské řeky a proč?

2 Jaký vodní režim mají řeky úmoří Severního ledového oceánu a které to jsou?

3 Kterým směrem tečou sibiřské řeky a proč se na jaře vylévají?

4 Jaký režim mají řeky úmoří Tichého oceánu a které to jsou?

5 Co způsobuje rozkolísanost průtoků řek v úmoří Tichého oceánu?

6 Jak se česky říká řekám Chuang-che a Jang-c'-ťiang?

7 Jaký režim mají řeky úmoří Indického oceánu, které to jsou a čím jsou syceny?

8 Které řeky patří k bezodtokým oblastem Střední Asie a co se s nimi děje?

9 Jak vznikla tektonická jezera a která to jsou?

10 Napiš dva rekordy Bajkalu.

11 Která jezera jsou pozůstatky po ledovcích nebo zbytky pravěkých moří?

Podnebné pásy a monzun

Asie má všetky podnebné pásy severní polokoule, od rovníku po polárny kruh.

Co ovlivňuje podnebí

Zeměpisná šířka

- všetchny podnebné pásy severní polokoule
- od rovníku (Indonésie) po severní polární kruh (Sibiř)

Kontinentalita

- vzdálenost od oceánu
- oceán (daleko) nevyrovnává teploty

Reliéf

- nadmořská výška

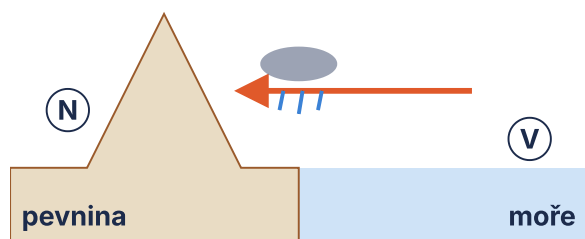
Oceánské proudy (oba u východního pobřeží)

teplý Kurošio

studený Ojašio (Kamčatka)

Monzunový systém

1. Letní monzun

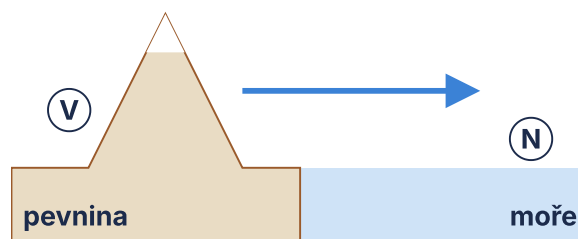
Pevnina

- tlaková níže
- teplejší
- prší

Moře

- tlaková výše
- chladnější
- teplý vlhký vítr fouká na pevninu

2. Zimní monzun

Pevnina

- tlaková výše
- chladnější
- studený vítr fouká na moře

Moře

- tlaková níže
- teplejší

N = tlaková níže, V = tlaková výše. Vítr vždy fouká z výše do níže.

■ Podnebné pásy od severu k jihu

Arktický a subarktický

severní Asie → Sibiř

- extrémně dlouhé a mrazivé zimy
- hodně permafrostu
- stanice **Ojmjakon (-71,2 °C)** – nejnižší naměřená teplota

Mírný

vnitrozemí, Střední Asie
· východní pobřeží

- **kontinentální typ** (vnitrozemí a Střední Asie): horká léta, mrazivé zimy, sucho
- **monzunový typ** (východní pobřeží): vlhká léta, suché zimy

Subtropický

Malá Asie, Levanta ·
východní Čína

- **středomořský typ** (Malá Asie, Levanta): horká a suchá léta, mírné a vlhké zimy
- **monzunový typ** (východní Čína): více srážek v létě

Tropický suchý

Arabský poloostrov

- extrémní sucho a vysoké teploty
- vliv větrů (**pasátů**), které zde ztrácejí vlhkost

Tropický střídavě vlhký

Přední a Zadní Indie

- jasně definované období dešťů a sucha v závislosti na monzunech

Tropický rovníkový

jihovýchodní Asie
(Indonésie)

- celoročně vysoké teploty
- bohaté srážky (velká vlhkost)

Pozor na sešit: u arktického pásu je napsáno „extrémně dlouhé a mrazivé léto“. Správně je **zima**.

Tahák

4 faktory „ŠKRP“: Šířka, Kontinentalita, Reliéf, Proudý.

Monzun = obrácení: v létě se pevnina ohřeje víc než moře → níže nad pevninou → vítr z moře přinese déšť. V zimě je to naopak.

Kurošio = horké „K“, Ojašio = „O“ jako ochlazení (u Kamčatky).

Ojmjakon -71,2 °C: „sedmdesát jedna a dvě desetiny pod nulou“.

■ Test – kapitola 6

1 Které čtyři věci ovlivňují podnebí Asie?

2 Od kterého místa po které zasahují podnebné pásy Asie?

3 Co je kontinentalita?

4 Jak se jmenují dva oceánské proudy u východního pobřeží a který je teplý a který studený?

5 Vysvětli letní monzun.

6 Vysvětli zimní monzun.

7 Kde je arktický a subarktický pás a čím je typický?

8 Která stanice drží rekord v nejnižší teplotě a kolik naměřila?

9 Jaké dva typy má mírný pás, kde jsou a jak se liší?

10 Jaké dva typy má subtropický pás, kde jsou a jak se liší?

11 Kde je tropický suchý pás a proč je tam takové sucho?

12 Kde je tropický střídavě vlhký pás a čím je typický?

13 Kde je tropický rovníkový pás a jaké tam je počasí?

Zvířata, rostliny a biomy

Ke každému biomu: kde je, jaké podnebí, půda, rostliny a zvířata.

Polární pustiny & tundra

PODNEBÍ	dlouhé a mrazivé zimy, permafrost
PŮDA	chudé na živiny (gleje)
ROSTLINY	mechy, lišejníky, 0 % stromů
ZVÍŘATA	liška polární, lumík, sob polární, medvěd polární

Tajga

CO TO JE	severský jehličnatý les
PODNEBÍ	mírný pás (extrémně kontinentální)
PŮDA	kyselé, málo úrodné (podzoly)
ROSTLINY	modřín, smrk, borovice, jedle
ZVÍŘATA	medvěd hnědý, vlk, sobol, rosomák, tygr amurský

Stepi

KDE	Střední Asie, Kazachstán, Mongolsko
PODNEBÍ	mírný pás
PŮDA	černozemě, hnědozemě
ROSTLINY	travnaté porosty, byliny (kavyly, pelyňky)
ZVÍŘATA	kůň Převalského, sajga, svišť, sysel, orel stepní

Pouště & polopouště

KDE	Střední a jihozápadní Asie, suché oblasti
MÍRNÝ PÁS	Gobi, Karakum – CHLADNÉ ZIMY
TROPICKÝ	Rub al-Chálí, Nafúd – POŘÁD VEDRO
ROSTLINY	suchomilné a slanomilné; trny místo listů, hluboké kořeny, dužnaté stonky
ZVÍŘATA	velbloudi, štíři, fenek

Subtropická krajina středomořská

PODNEBÍ	horká suchá léta, deštivé zimy
ROSTLINY	olivky, citrusy, cedry

Subtropická krajina východní Asie

KDE	Čína, jih Japonska
PODNEBÍ	deštivá léta, suché zimy
ROSTLINY	bambusové háje, čajovník
ZVÍŘATA	panda velká, makak

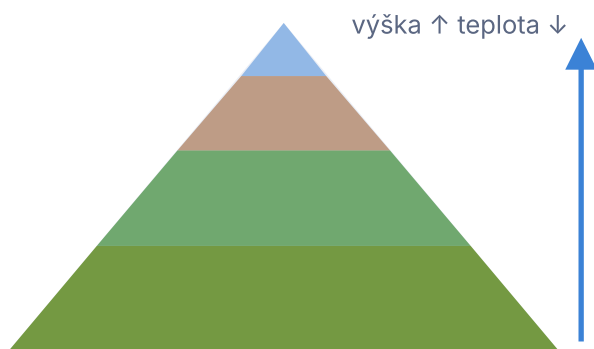
Opadavé monzunové lesy

TYPICKÉ	v období sucha stromy opadají
ZVÍŘATA	slon indický, kobra, tapír čabrákový

Tropické deštné lesy

PODNEBÍ	hodně srážek
PŮDA	laterity a červenozemě
TYPICKÉ	patrovitost pralesa
ROSTLINY	týk, mahagon, eben, liány
ZVÍŘATA	orangutan, levhart Diardův, tygr

■ Vertikální stupňovitost

Se vzrůstající nadmořskou výškou **klesá teplota** a **mění se úhrn srážek**. Proto se v horách střídají pásma vegetace nad sebou.

Tahák

Půdy od severu k jihu: gleje (tundra) → podzoly (tajga) → černozemě a hnědozemě (step) → laterity a červenozemě (prales).

Pouště: Gobi a Karakum = zima mrzne. Rub al-Chálí a Nafúd = vedro pořád (Arábie).

Kousek z každého biomu: tundra lumík, tajga sobol, step sajga, poušť fenek, Čína panda, monzunový les tapír, prales orangutan.

■ Test – kapitola 7

1 Jaké podnebí a jaké půdy jsou v polárních pustinách a tundře?

2 Jaké rostliny a zvířata žijí v tundře?

3 Co je tajga, v jakém je pásu a jaké má půdy?

4 Jmenuj stromy a zvířata tajgy.

5 Kde jsou stepi a jaké mají půdy?

6 Co roste a co žije ve stepi?

7 Popiš subtropickou středomořskou krajinu (podnebí a rostliny).

8 Kde je subtropická krajina východní Asie a co tam roste a žije?

9 Co je typické pro opadavé monzunové lesy a která zvířata v nich žijí?

10 Jmenuj dvě pouště mírného a dvě pouště tropického pásu. Čím se liší?

11 Jak jsou pouštní rostliny přizpůsobené suchu a která zvířata v poušti žijí?

12 Jaké půdy jsou v tropických deštných lesích a co je patrovitost?

13 Jmenuj rostliny a zvířata tropického deštného lesa.

14 Co je vertikální stupňovitost?

Řešení testů

Nejdřív odpovídej bez koukání, teprve pak si to zkontroluj.

Kapitola 1 – Asie v číslech, hranice a regiony

1. 44,5 mil. km², tedy 30 % souše. Je to největší světadíl.
2. 4,9 miliardy, tedy 60 % světové populace. Je to nejlidnatější světadíl.
3. Suezský průplav a Rudé moře.
4. Beringův průliv.
5. Indický, Tichý a Severní ledový oceán.
6. Východní úpatí Uralu → řeka Emba → severní a západní pobřeží Kaspického moře → Kumomanyčská propadlina → Azovské moře → Černé moře → úžiny Bospor a Dardanely.
7. Podle fyzickogeografických podmínek (litosférické desky, pohoří, řeky) a podle společenských podmínek (náboženství, kultura, jazyk, hospodářství).
8. Drsné klima s velkými rozdíly mezi zimou a létem, hodně tajgy, permafrost, nízká hustota zalidnění, hodně zemního plynu, ropy a uhlí, těžba dřeva.
9. Trvale zmrzlá půda.
10. Aridita je oblast s malým množstvím srážek (sucho). Typická pro Střední Asii (pouště, polopouště, stepi).
11. Pastevectví a těžba fosilních paliv. Převládá islám.
12. Stýkají se tam tři světadíly. Je kolébkou křesťanství, židovství a islámu. Je to nestabilní oblast s mnoha konflikty.
13. Na indické desce, proto je jasně definovaná. Výrazný vliv monzunů, obří hustota zalidnění, hinduismus a islám.
14. Její ostrovy v Pacifiku leží v ohnivém kruhu. Žije tam spousta různých náboženství a etnik.
15. Hlavní ekonomické jádro Asie: Čína, Japonsko, Jižní Korea.

Kapitola 2 – Členitost pobřeží

1. Přední Indie, Arabský poloostrov, Malá Asie.
2. Cejlon, Maledivy (souostroví), Kypr.
3. Na Cejlonu je Srí Lanka. Kypr leží v Asii, ale politicky patří k Evropě.
4. Jsou součástí prastaré Gondwany.
5. Převáží se jím ropa.
6. Severní mořská cesta.
7. Tajmyr, Jamal, Gydanský, Čukotský.
8. Nová země, Severní země, Novosibiřské ostrovy, Wrangelův ostrov.
9. Moře Laptěvů, Karské a Východosibiřské. Ledem jsou pokrytá 9–10 měsíců v roce.
10. Ob, Lena, Jenisej.
11. Kamčatka a Korejský poloostrov.
12. Tchaj-wan a Kurily. O Kurily se přou Rusko a Japonsko.
13. Je tam rozhraní litosférických desek.
14. Zadní Indie a Malajský poloostrov.
15. Velké Sundy, Malé Sundy, Filipíny. Je to nejrozsáhlejší souostroví na světě.
16. Sumatra, Jáva, Borneo, Celebes.
17. Hranice, která oddělila rostliny a zvířata Asie od Austrálie.
18. Singapur.

Kapitola 3 – Pohoří a povrch

1. 960 m n. m., nejvyšší na světě. Hlavně kvůli Tibetské náhorní plošině.

2. Tlakem litosférických desek. Indická deska se podsouvá pod Eurasijskou.
3. Sopky, příkopy a ostrovní oblouky.
4. Sibiřský štít a Arabský štít (u něj Dekánská plošina).
5. Pohoří na malé oblasti, střed asijských velehor. Přezdívá se mu „Střecha světa“.
6. Nejvyšší pohoří světa, je tam Mount Everest (8 848 m n. m.), je to klimatická bariéra.
7. Elbrus, 5 642 m n. m.
8. V Karákoramu, hora Čogori. Karákoram je pásmové pohoří.
9. Kchun-lun-šan a Ťan-šan. „Nebeské hory“ je Ťan-šan.
10. Mezi Afghánistánem a Pákistánem.
11. Přirozené severní a západní ohraničení Íránské vysočiny.
12. Ze severu a z jihu Anatolskou plošinu v Malé Asii.

Kapitola 4 – Nížiny

1. Nemá. Formovala se spojováním štítů v prekambriu: Sibiřského, Čínského a Indického.
2. Na oblastech, kde byl starý zvrásněný základ překryt horizontálně uloženými mladšími usazeninami.
3. 1. tektonické a platformní roviny, 2. aluviální nížiny v tektonických prohlubních, 3. nížiny s dominantním eolickým podložím.
4. Na starých platformách a v klesajících tektonických pánvích. Materiál se usazoval v druhohorách a třetihorách.
5. Klesající pánev, usazeniny mocné až 3–4 km, hodně ropy a zemního plynu, permafrost.
6. Pravěkého oceánu Tethys. Povrch tvoří pozůstatky mořského dna (a vítr). Pouště Karakum a Kyzylkum.
7. Území, které leží částečně pod úrovní mořské hladiny. Kaspická nížina.
8. Zaledněním a mořskou transgresí. Transgrese = zvednutí hladiny moře, zaplavení a ústup vody zpět.
9. Jsou to čelní hlubiny, které byly postupně zasypány fluviálními (říčními) nánosy.
10. Původní mořský záliv zasypaný materiálem z hor; tektonicky nestabilní (naráží tam deska); velmi úrodná a zalidněná; podél řek Ganga a Indus; u Himálaje.
11. Je to tektonická propadlina mezi Arabským štítem a Zagrosem. Vyplňují ji štěrky a písky říčního původu. Je osídlená od pradávna.
12. V Zadní Indii kolem řeky Mekong. Intenzivně se pěstuje rýže díky říčním nánosům.
13. Eolický = větrný. Spraš = jemné prachovité sedimenty.
14. Jang-c'-ťiang a Chuang-che. Spraše přepravily a zarovnaly, takže jsou tam úrodné půdy.
15. Kvůli mrazu.

Kapitola 5 – Vodstvo Asie

1. Paprscité, kvůli horám uprostřed kontinentu.
2. Sněhový režim. Ob, Lena, Jenisej, Irtyš.
3. Od jihu k severu. Na jaře roztává sníh na horních tocích dříve než dole (dolní tok je ještě zamrzlý), takže se voda vylévá.
4. Monzunový režim Pacifiku. Amur, Chuang-che, Jang-c'-ťiang, Mekong.
5. Letní asijský monzun.
6. Chuang-che = Žlutá řeka, Jang-c'-ťiang = Dlouhá řeka.
7. Kombinovaný režim. Indus, Ganga, Brahmaputra, Iravádí, Eufrat, Tigris. Na jaře táním ledovců, v létě se přidávají monzunové lijáky.
8. Amudarja, Syrdarja, Tarim, Jordán. Ztrácejí vodu vypařováním a vsakováním, tvoří slepá ramena nebo úplně vysychají.
9. Silou z nitra Země. Bajkal, Issyk-kul, Mrtvé moře.
10. Nejhlubší jezero na světě (1 642 m) a obsahuje asi 20 % veškeré sladké vody na Zemi.
11. Aralské jezero, Urmíjské jezero, Kaspické moře.

Kapitola 6 – Podnebné pásy a monzun

1. Zeměpisná šířka, kontinentalita, reliéf (nadmořská výška) a oceánské proudy.
2. Od rovníku (Indonésie) po severní polární kruh (Sibiř). Jsou tam všechny pásy severní polokoule.
3. Vliv vzdálenosti od oceánu. Daleko od oceánu oceán nevyrovnává teploty, takže jsou velké rozdíly.
4. Kurošio je teplý, Ojašio je studený (u Kamčatky).
5. Pevnina je teplejší, je nad ní tlaková níže. Moře je chladnější, je nad ním tlaková výše. Teplý vlhký vítr fouká z moře na pevninu a prší.
6. Pevnina je chladnější, je nad ní tlaková výše. Moře je teplejší, je nad ním tlaková níže. Studený vítr fouká z pevniny na moře.
7. Severní Asie, Sibiř. Extrémně dlouhé a mrazivé zimy, hodně permafrostu.
8. Ojmjakon, $-71,2\text{ }^{\circ}\text{C}$.
9. Kontinentální (vnitrozemí a Střední Asie): horká léta, mrazivé zimy, sucho. Monzunový (východní pobřeží): vlhká léta, suché zimy.
10. Středomořský (Malá Asie, Levanta): horká suchá léta, mírné vlhké zimy. Monzunový (východní Čína): více srážek v létě.
11. Na Arabském poloostrově. Vanou tam pasáty, které tu ztrácejí vlhkost. Extrémní sucho a vysoké teploty.
12. Přední a Zadní Indie. Jasně definované období dešťů a sucha podle monzunů.
13. Jihovýchodní Asie (Indonésie). Celoročně vysoké teploty a bohaté srážky (velká vlhkost).

Kapitola 7 – Zvířata, rostliny a biomy

1. Dlouhé a mrazivé zimy, permafrost. Půdy chudé na živiny – gleje.
2. Mechy a lišejníky, žádné stromy (0 %). Liška polární, lumík, sob polární, medvěd polární.
3. Severský jehličnatý les v mírném pásu (extrémně kontinentální). Kyselé, málo úrodné půdy – podzoly.
4. Modřín, smrk, borovice, jedle. Medvěd hnědý, vlk, sobol, rosomák, tygr amurský.
5. Střední Asie, Kazachstán, Mongolsko; mírný pás. Černoze a hnědozemě.
6. Travnaté porosty a byliny (kavyly, pelyňky). Kůň Převalského, sajga, svišť, sysel, orel stepní.
7. Horká suchá léta, deštivé zimy. Olivy, citrusy, cedry.
8. Čína a jih Japonska; deštivá léta, suché zimy. Bambusové háje, čajovník. Panda velká, makak.
9. V období sucha stromy opadají. Slon indický, kobra, tapír čabrakový.
10. Mírný pás: Gobi, Karakum – chladné zimy. Tropický pás: Rub al-Chálí, Nafúd – pořád vedro.
11. Jsou suchomilné a slanomilné, mají trny místo listů, hluboké kořeny a dužnaté stonky. Velbloudi, štíři, fenek.
12. Laterity a červenozemě. Patrovitost = prales roste v několika patrech nad sebou. Je tam hodně srážek.
13. Týk, mahagon, eben, liány. Orangutan, levhart Diardův, tygr.
14. Se vzrůstající nadmořskou výškou klesá teplota a mění se úhrn srážek.

Zpracováno podle zápisu v sešitě (8 stran). Odškrtnuté „Umím“ si pamatuje tento prohlížeč. Tlačítko „Vynulovat“ začne kapitulu znovu.